

Aanvraag toets macrodoelmatigheid

Bachelor Theologie

Protestantse Theologische Universiteit

Inhoud

1 Basisgegevens Instelling	3
2 Basisgegevens Opleiding	3
3 Inhoud opleiding en onderwijsprogramma	3
4 Doelgroep van de opleiding	5
5 Beroeps-/arbeidsmarktprofiel afgestudeerden	6
5.1 Trends en ontwikkelingen	6
5.2 Arbeidsmarkt: doelgroepen en functies	6
6 Geschatte instroom in de nieuwe opleiding.....	7
6.1 Voltijdopleiding.....	7
6.2 Deeltijdopleiding	7
7 Onderbouwing van de arbeidsmarktbehoefte (art. 6 lid 1 sub a in samenhang met lid 2)	8
7.1 Kwalitatief onderzoek, interviews onder werkgevers.....	8
7.2 Kwantitatief onderzoek, enquête onder werkgevers	8
7.3 Conclusie kwalitatief en kwantitatief onderzoek.....	9
7.4 Bronnenonderzoek: de landelijke arbeidsmarkt	9
8 Analyse bestaand aanbod en inschatting verwante instroom (art. 5 lid 4).....	11
9 Noodzaak tot start nieuwe opleiding (art. 6 lid 1 sub b in samenhang met lid 3)	15
10 Aansluiting instellingsprofiel (art. 6 lid 1 sub b in samenhang met lid 4)	16
11 RIO- en ISCED-indeling	16
12 Afstemming (art. 4 lid 3)	16
12.1 Reacties van in het DGO vertegenwoordigde instellingen	16
12.2 Reactie PThU.....	16
Overzicht meegezonden bijlagen	21

1 Basisgegevens Instelling

Naam instelling	Protestantse Theologische Universiteit
BRIN-code	00DV
KvK-nummer	08205747
Contactpersoon aanvraag	[REDACTED] [REDACTED] [REDACTED]
Contactpersoon CvB	[REDACTED] [REDACTED] [REDACTED]

2 Basisgegevens Opleiding

Kenmerk aankondiging	A23-049
Naam	Theologie
Oriëntatie	Wetenschappelijk onderwijs
Niveau	Bacheloropleiding
Vorm	Voltijd en deeltijd
Gemeente waar de opleiding wordt gevestigd	Utrecht
Taal	Nederlands
Studielast	180 ects
Studieduur	3 jaar
Beroepsvereisten	Niet van toepassing
Capaciteitsbeperking	Niet van toepassing
Beoogde startdatum	1 september 2025
ISAT-code (indien bekend)	Nog niet bekend
RIO-(sub)onderdeel	Gedrag en Maatschappij
ISCED-rubriek (optioneel)	0221 Religion and theology

3 Inhoud opleiding en onderwijsprogramma

De PThU biedt een opleiding die vanuit haar eigenheid het bachelor onderwijs vormgeeft, die voorbereidt op de master theologie (“gemeentepredikant”; opleidingscode 66122 en “master theology”; opleidingscode 60254) en daarmee onderscheidend en complementair is in het veld van theologisch onderwijs.

In enkele opzichten is de PThU uniek. De PThU is een zelfstandige universiteit die verbonden is met de Protestantse Kerk in Nederland. De PThU biedt de enige opleiding van predikanten voor de Protestantse Kerk, die veruit de grootste protestantse kerk in Nederland is. De combinatie van een protestants-gelovige identiteit en een feitelijke kerkelijke breedte van traditioneel-orthodox tot en met vrijzinnig maakt de PThU uniek.

Daarnaast kenmerkt het volgende de PThU:

- De PThU is vanaf september 2024 gevestigd in het hart van Utrecht;
- De kleinschaligheid biedt ruimte om aandacht te hebben voor alle studenten en medewerkers;
- Voor een kleine universiteit heeft de PThU bijzonder veel (inter)nationale contacten en samenwerkingsverbanden. Deze contacten, met name die met niet-Westerse culturen, bieden uitdagingen en inzichten voor de leergemeenschap die de PThU is.

De PThU staat met de voor haar kenmerkende beoefening van de theologie in een eeuwenoude traditie, waarin gezaghebbende teksten worden geïnterpreteerd, visies op God en het goede leven worden bediscussieerd en praktijken worden getoetst. In onze tijd staat theologie voor de uitdaging die traditie levend te houden en vruchtbaar te maken in een plurale en grotendeels seculiere context. Kerk en samenleving hebben ook in de toekomst mensen nodig die *theologisch* kunnen denken en argumenteren. Wat betekent het bijvoorbeeld voor ons leven en samenleven dat er meer is dan het direct waarneembare en meetbare? Met andere woorden: wat doen we met mysterie of wat doet mysterie met ons? En op welke wijze kunnen we leren van theologen in crisissituaties in het verleden? Maar ook welk (s)preken maakt voor de kerk van vandaag een verschil?

Tegen deze achtergrond ontwikkelen wij een nieuwe bachelor als een noodzakelijk onderdeel van ons portfolio, toeleidend naar de master theologie en daarna (vooral) het predikantschap in de Protestantse Kerk. De bachelor wil niet alleen een inleiding bieden in diverse theologische disciplines, maar aan de hand van gezaghebbende teksten en gewichtige praktijken ook inwijden in een eeuwenlange protestantse traditie. De aandacht voor *great books* en *great practices* gaat samen op met persoonlijk-spirituele vorming van de student, die aandacht krijgt in een lint van modules vanaf jaar 1 (tweede helft eerste semester) tot het eind van jaar 2. Met het oog op die persoonlijke vorming leren studenten zich ook constructief verhouden tot de breedte van de protestantse traditie en van de Protestantse Kerk in Nederland. Studenten leren spreken en handelen met sensitiviteit voor de complexe contexten waarin kerk-zijn vorm krijgt. Deze aandacht voor de breedte van de Protestantse Kerk is onderscheidend ten opzichte van andere opleidingen. Daarmee hangt samen de nadruk die in de bachelor wordt gelegd op existentiële integratie in relatie tot de breedte van de Protestantse Kerk. Een student leert zich verhouden tot theologiseren in de Lutherse traditie, de vrijzinnige vleugel van de kerk evenals de (midden) orthodoxie.

Onze onderwijsvisie blijkt onder meer uit de opbouw van het onderwijs. In jaar 1 wordt een disciplinair-theologische basis gelegd en een begin gemaakt met interdisciplinaire theologie. In jaar 2 worden beide (disciplinair en interdisciplinair onderwijs) voortgezet in het kader van specialisatiemogelijkheden die aansluiten bij de interesse van de student. Ook hier zijn *great books* en *great practices* leidend; daarmee is deze specialisatiemogelijkheid onderscheidend ten opzichte van ander aanbod in Nederland. In jaar 2 kunnen ook de talen Hebreeuws en Grieks worden bestudeerd met het oog op een bestudering van de bijbel in grondtalen (eind jaar 2 en jaar 3). In de eerste helft van jaar 3 is er ruimte om minoren te volgen, zowel binnen als buiten de PThU kunnen studenten een specialisatie volgen. De tweede helft van jaar 3 is met name gereserveerd voor de bachelorscriptie en bijbelexegese.

De nauwe verbondenheid van de PThU aan de PKN blijkt onder andere uit het benoemingsbeleid, waarbij de synode van de PKN instemmingsrecht heeft bij benoemingen van hoogleraren en docenten. Ook in vakinhouden komt deze nauwe band tot uitdrukking: het curriculum omvat leereenheden die door de kerkorde van de Protestantse Kerk worden gestipuleerd voor de "opleiding van de predikanten" (Ordinantie 13, 1.1.4), en deze "opleiding en vorming van predikanten vindt plaats aan de Protestantse Theologische Universiteit" (ibid., 1.2.1). Dit maakt dat de PThU een aanbod en arbeidsmarktperspectief heeft dat onderscheidend is ten opzichte van de andere universiteiten. Vanuit de PKN wordt deze exclusiviteit bevestigd (brief d.d. 10 april 2024).

De eigenheid van de opleiding wordt niet alleen uitgedrukt in het docentenkorps, maar blijkt ook uit de beoogde leerresultaten die aan de basis liggen van het curriculum van de opleiding:

Dimensie	De afgestudeerde:
Inzicht	1. Toont kennis en begrip van theorieën, principes en praktijken uit de theologie, specifiek inzake geloof, spiritualiteit, wijsheid, esthetiek, protestants-christelijke identiteit en het goede (samen)leven.
Wetenschappelijk reflecteren	2. Reflecteert wetenschappelijk. Dat is: a. Analyseert, interpreteert en waardeert belangrijke historische en actuele teksten, culturele contexten, theologische uitingen, praktijken en complexe vraagstukken met behulp van methodologisch verantwoord onderzoek; b. Argumenteert mondeling en schriftelijk op academische wijze, zowel disciplinair, als interdisciplinair.
Existentieel integreren	3. Reflecteert vanuit belangrijke teksten en praktijken op eigen identiteit, geloof en spiritualiteit -ook in relatie tot de breedte van de protestantse tradities zoals die in de Protestantse Kerk in Nederland naar voren komen - en is in staat om reflectie daarop te ontvangen en zowel de eigen als de ontvangen reflectie verantwoord, volgens de geldende conventies en standaarden, in te zetten voor de persoonlijke vorming en academische ontwikkeling.

Onderwijsvisie deeltijd

Naast de voltijd bachelor, wil de PThU deeltijdonderwijs aanbieden, met dezelfde grondstructuur als de voltijdopleiding. De voltijd en deeltijdgroepen zullen zo veel mogelijk in dezelfde onderwijseenheden participeren. Voor de deeltijdopleidingen geldt eenzelfde strategie rondom de contacturen, verspreid over zes studie jaren. We ondersteunen deeltijdsstudenten met het oog op motivatie, de studievoortgang en het volharden in een studie van zes jaar, door mentorgroepen.

4 Doelgroep van de opleiding

De doelgroep van deze opleiding bestaat voornamelijk uit studenten die beschikken over een diploma op vwo-niveau. Studenten die het propedeutisch examen van een hogere beroepsopleiding hebben behaald, verkrijgen toelating tot de opleiding door het met goed gevolg afleggen van de examens op VWO 6 niveau van de vakken Nederlands en Engels. Studenten die niet voldoen aan de vooropleidingseisen, kunnen middels een 21+ toets alsnog worden toegelaten.

De PThU wil zich ook op deeltijdstudenten richten. Ongeacht leeftijd is er behoefte aan een deeltijdopleiding. Over de periode 2018 tot op heden is de leeftijd verdeling van deeltijdstudenten in de huidige deeltijdbachelor weergegeven in bijgevoegde tabel. De huidige groep deeltijdstudenten heeft verschillende redenen om de opleiding theologie in deeltijd te volgen. Allereerst is er de groep die op latere leeftijd besluit om theologie te studeren, maar die niet in aanmerking komt voor een premaster. Deze groep combineert de studie vaak met andere (maatschappelijke) verantwoordelijkheden waardoor een voltijdstudie geen optie is. Als tweede is er een groep studenten die theologie als tweede studie kiest. Dit heeft te maken met de levensbeschouwelijke aard van de opleiding. Als laatste zijn er ook maatschappelijke ontwikkelingen die van invloed zijn op de keuze van een deeltijdvariant: een groeiende economie en krappe arbeidsmarkt, een leven lang leren, individueel maatwerk dat wordt gezocht en geboden. Samengevat is de doelgroep voor de deeltijdvariant van de opleiding divers in zowel achtergrond, reden voor de studie en leeftijd, met eenzelfde basis opleidingsprofiel als beoogd wordt voor de voltijdopleiding.

5 Beroeps-/arbeidsmarktprofiel afgestudeerden

In de periode juli tot en met november 2023 is door Tien organisatieadvies onderzoek verricht naar de arbeidsmarktbehoefte voor een nieuwe opleiding WO-bachelor Theologie.¹ In mei 2024 zijn daarnaast aanvullend de drie grootste organisaties van het eerdere onderzoek op basis van het nieuwe narratief opnieuw bevestigd naar hun gewenste instroom. Het doelmatigheidsonderzoek heeft tot doel inzicht en overzicht te verwerven met betrekking tot de vraagstelling in hoeverre op de arbeidsmarkt behoefte is aan deze nieuwe opleiding. Daarom is gekozen voor een combinatie van kwalitatief onderzoek, om inzicht te krijgen in ontwikkelingen en percepties in het veld, en kwantitatief onderzoek: een enquête onder professionals in het veld om een overzicht te krijgen van de potentiële instroom in de opleiding en om inzicht te krijgen in de potentiële arbeidsmarktvrage. In totaal zijn 13 organisaties geïnterviewd in 2023 (in totaal 14 interviews met 19 respondenten), zijn 3 organisaties opnieuw bevestigd op hun gewenste instroom in 2024 en hebben 25 werkgevers en 164 scholieren/ studenten de enquête ingevuld. Het onderzoeksverslag is in zijn geheel opgenomen als bijlage 1.

5.1 Trends en ontwikkelingen

De context, trends en ontwikkelingen die respondenten signaleren, onderstrepen inhoudelijk de noodzaak voor deze bachelor Theologie. Graag verwijzen we naar het Doelmatigheidsonderzoek waarin aan de hand van quotes door de respondenten de betreffende trends en ontwikkelingen wordt geschetst.

In de meeste gesprekken wordt gewezen op de toenemende secularisering en individualisering, die ook gepaard gaan met een toenemende behoefte aan zingeving. Dat manifesteert zich eigenlijk in alle domeinen in de samenleving. De kerk zoekt, net als christelijke organisaties, naar manieren om zich te verhouden tot een seculariserende samenleving. De door de respondenten genoemde ontwikkelingen versterken de noodzaak voor een theologische bacheloropleiding die toeleidt tot de predikantsmaster van de PThU. De insteek van de bachelor past bij de diversiteit van taken en de veelkleurigheid binnen de kerk waarin de studenten uiteindelijk werkzaam zullen zijn. De nieuwe opleiding speelt in op de groeiende behoefte van de kerk aan een opleiding die studenten optimaal voorbereidt op de master Theologie vanwege de combinatie van de aandacht voor de breedte van de protestantse tradities en dan in het bijzonder in de PKN; de PKN die zelf deel uitmaakt van een samenleving waarin sprake is van secularisatie en behoefte van zingeving.

5.2 Arbeidsmarkt: doelgroepen en functies

Er is, zoals uit het arbeidsmarktonderzoek blijkt, onder geïnterviewde organisaties zeker vraag naar afgestudeerden van deze bachelor. Met name de behoefte van de Protestantse Kerk aan predikanten die geschoold zijn conform de vereisten van de Kerkorde is significant. De bachelor is de toeleiding tot de master predikant.

De genoemde doelgroepen en functies die de respondenten tevens als relevant beschouwen in relatie tot de bachelor theologie (blijkens het arbeidsmarktonderzoek) zijn geclusterd in een vijftal categorieën, namelijk: beleidsadviseurs, leidinggevende functionarissen en projectleiders, docenten/onderwijsontwikkelaars, journalisten/schrijvers/redacteuren/uitgevers en onderzoekers.

Van deze functies geldt dat werkgevers ook een passende masteropleiding kunnen vragen. De bachelor masterstructuur van het hoger onderwijs creëert de mogelijkheid om met al dan niet aanvullende eisen in andere masters in te stromen en voldoet daarmee aan de wensen van de verschillende werkgevers.

¹ Zie bijlage 1. Doelmatigheidsonderzoek voor een Bachelor Christelijke tradities en culturen, Protestantse Theologische Universiteit. Tien organisatieadvies. 29 november 2023. In het verslag van dit onderzoek wordt als naam van de bachelor 'Christelijke tradities en culturen' gebruikt. Mede naar aanleiding van de gesprekken met het werkveld is de naam gewijzigd in 'Theologie'.

De respondenten uit het arbeidsmarktonderzoek noemen expliciet een behoefte aan afgestudeerden op masterniveau in de volgende functies: Predikant / Geestelijk verzorger / Conservator / Wetenschappelijke functies in museum

6 Geschatte instroom in de nieuwe opleiding

6.1 Voltijdopleiding

In het arbeidsmarktonderzoek is nagegaan wat een reële schatting is van de te verwachten instroom in deze Bachelor Theologie. Daartoe is een enquête uitgezet onder scholieren en studenten die is ingevuld door 186 studenten. In onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van de belangstelling voor de bachelor theologie.

Enkel de respondenten die hun school hebben ingevuld of een opmerking hebben achtergelaten waaruit hun huidige situatie blijkt (zij-instromer, tussenjaar, etc.) en waarvan verwacht kan worden dat zij binnen twee tot drie jaar willen starten met de bacheloropleiding, worden in dit onderzoek meegenomen. Hierdoor worden 2 'zeker' respondenten, 2 'misschien' en 1 'nee' respondenten buiten beschouwing gelaten.

	Aantal	Percentage
Zeker	14	7%
Misschien	50	27%
Nee	122	66%
Totaal	186	100%

Tabel 1 Overzicht van antwoorden op de vraag 'Wil je de bachelor theologie volgen?'

Dat betekent dat 6% (12) aangeeft 'zeker' deze opleiding te willen doen en 26% (48) 'misschien'. Tellen we de twijfelaars voor een kwart mee, dan zou dat betekenen dat circa 13% (24) scholieren/studenten) van de respondenten kiest voor deze opleiding.²

Concluderend kan gezegd worden dat de Bachelor Theologie een jaarlijkse instroom van circa 24 studenten per jaar kan verwachten. Daarmee mag deze bachelor op voldoende instroom rekenen.

6.2 Deeltijdopleiding

De beoogde deeltijdopleiding van de PThU richt zich, zoals eerder beschreven, niet op personen die via de eigen werkgever aanvullende scholing volgen, maar die vanuit hun persoonlijke interesse of vanuit een roeping hiervoor kiezen. De beoogde deeltijdstudenten voor de bachelor theologie zijn hierdoor lastig voor onderzoek te vinden. Tienorganisatieadvies heeft deze groep daarom niet gericht kunnen bevragen, wat betreft kwantiteit van de instroom. Het instroomonderzoek was hoofdzakelijk gericht op scholieren, maar een aantal zij-instromers hebben de enquête ook ingevuld om kenbaar te maken dat zij interesse hebben in de nieuw voorgestelde opleiding.

Studiejaar	Instroom	
	Voltijd	Deeltijd
2023-2024	32	5
2022-2023	52	12
2021-2022	54	18
2020-2021	50	17
2019-2020	69	29
2018-2019	66	31

Tabel 2 Deeltijdstudenten deeltijdbachelor

De PThU heeft daarnaast cijfers over de instroom in de huidige deeltijdbachelor. Bijgaande tabel laat zien dat de deeltijdvariant de laatste jaren gemiddeld een instroom heeft van ongeveer 20 studenten. Studiejaar 2023 – 2024 geeft een vertekend beeld omdat er in dit jaar een ontmoedigingsbeleid voor nieuwe inschrijvingen is gevoerd vanwege de afbouw van de huidige joint-bachelor.

De voltijd en deeltijdgroepen zullen zo veel mogelijk in dezelfde onderwijseenheden participeren, waardoor het niet noodzakelijk is om een klas met enkel deeltijders te vullen. De deeltijdstudenten kunnen aansluiten bij de reguliere onderwijseenheden en zullen daarnaast gezamenlijk een eigen mentoraat hebben.

² Twijfelende respondenten worden voor een kwart meegeteld omdat we ervan uitgaan dat 25% van deze twijfelaars de opleiding uiteindelijk zal kiezen.

7 Onderbouwing van de arbeidsmarktbehoefte (art. 6 lid 1 sub a in samenhang met lid 2)

In dit hoofdstuk beschrijven we de behoefte die op de arbeidsmarkt bestaat aan studenten die deze bachelor hebben afgerond, al dan niet met een afgeronde masteropleiding.

Zowel voor het kwalitatieve onderzoek als voor het kwantitatieve onderzoek zijn gesegmenteerde populaties bevroegd, waarbij een evenwichtige spreiding is aangebracht over de relevante categorieën. Zowel in het kwalitatieve werkveldonderzoek als in de kwantitatieve werkgeversenquête zijn daartoe respondenten in verschillende domeinen bevroegd. De respondenten zijn gespreid over de segmenten, waardoor voldoende 'probleemrepresentativiteit' is gewaarborgd. De resultaten zijn een voldoende betrouwbare afspiegeling van de gehele populatie om daarmee een onderbouwd antwoord te geven op de vraag naar de arbeidsmarktbehoefte.

7.1 Kwalitatief onderzoek, interviews onder werkgevers

De interviews met 13 werkgevers leverden allereerst de visie op de relevante ontwikkelingen op. Daarnaast blijkt hieruit dat over de hele linie (naar het oordeel van de respondenten) een gedeeld beeld is over de vereiste competenties van de opleiding. Methodisch is daarmee voldoende 'saturatie' ontstaan om de uitkomsten van het onderzoek als betrouwbaar te beoordelen.

De geïnterviewde werkgevers geven aan behoefte te hebben aan instroom van nieuwe medewerkers die deze opleiding met succes hebben afgerond.³ Er is behoefte aan 52 nieuwe medewerkers en 2 per jaar (expliciet genoemd) die de bacheloropleiding met succes hebben afgerond. De eerste afgestudeerden worden over 5 jaar op de markt verwacht. Vanaf dat moment tot 3 jaar later hebben werkgevers dus een vraag aan nieuwe medewerkers van ongeveer $(52 / 3 = 10 + 2 =)$ **18 per jaar**.

Er is behoefte aan 7 nieuwe medewerkers en 35 per jaar (expliciet genoemd) die na deze bacheloropleiding een brede masteropleiding hebben afgerond. Gaan we uit van een periode van 3 jaar, dan zijn dat er ongeveer $(7 / 3 = 2 + 35 =)$ **37 per jaar**.

Voor de onderhavige bacheloropleiding Theologie is door de PThU reeds eerder een aanvraag toets macrodoelmatigheid ingediend. Na afwijzing is de bacheloropleiding inhoudelijk dusdanig aangescherpt, dat deze opleiding toeleidt tot het beroep van Predikant. Drie organisaties zijn op basis van dit aangescherpte narratief opnieuw bevroegd naar gewenste instroom. Deze drie organisaties hebben een intentieverklaring afgegeven over het aantal afgestudeerden van de beoogde bachelor welke zij in de komende 5 jaar willen afnemen.⁴ PKN geeft aan 30 tot 40 nieuwe predikanten per jaar nodig te hebben; EO heeft plaats voor 10 – 20 medewerkers die deze bachelor hebben afgerond en bij Driestar Wartburg Scholengroep zal plaats zijn voor 25 tot 35 nieuwe medewerkers die deze bachelor hebben afgerond.

We concluderen hieruit dat de eerder genoemde resultaten overgenomen kunnen worden en dat de gewenste aantallen instroom op de arbeidsmarkt blijft bestaan.

7.2 Kwantitatief onderzoek, enquête onder werkgevers

De enquête voor dit onderzoek is ingevuld door 25 werkgevers.⁵ In een aparte bijlage zijn de namen van de instellingen, de functies van de respondenten en hun antwoorden vermeld, zodat de resultaten van de enquête als navolgbaar en relevant beoordeeld kunnen worden.⁶ Eventuele dubbelingen (respondenten die zowel geïnterviewd zijn en die de enquête hebben ingevuld) zijn er uitgehaald.

³ Zie bijlage 1, pagina 23 van het Doelmatigheidsonderzoek.

⁴ Zie bijlage 4, *Intentieverklaringen PKN en Driestar*.

⁵ Zie bijlage 1, pagina 23 van het Doelmatigheidsonderzoek.

⁶ Zie bijlage 5, *Excel bestand enquête werkgevers PThU*.

92% (23 respondenten) geeft aan de komende 5 tot 8 jaar (misschien) behoefte te hebben aan nieuwe medewerkers met deze bacheloropleiding. Daarnaast is gevraagd naar de kwantitatieve behoefte aan nieuwe medewerkers.

De respondenten geven aan een totale behoefte te hebben aan scholing van minimaal **37** en maximaal **65** nieuwe medewerkers met deze opleiding.

Dat betekent (uitgaande van de middenpositie op deze range) een totale scholingsvraag van circa 51 medewerkers met deze bachelor. De eerste afgestudeerden worden over 5 jaar op de markt verwacht. Vanaf dat moment tot 3 jaar later hebben werkgevers dus een vraag aan nieuwe medewerkers van $(51 / 3 =)$ **17 per jaar**.

7.3 Conclusie kwalitatief en kwantitatief onderzoek

Op basis van het kwalitatieve werkveldonderzoek en het kwantitatieve arbeidsmarktonderzoek wordt de volgende conclusie geformuleerd. De bacheloropleiding Theologie laat vanuit de interviews een vraag van werkgevers zien naar 18 nieuwe medewerkers per jaar die alleen deze bacheloropleiding hebben afgerond en 37 nieuwe medewerkers per jaar die na deze bacheloropleiding een brede masteropleiding hebben afgerond.

Vanuit de enquête zien we een vraag van 17 nieuwe medewerkers per jaar. In **totaal** gaat het dus om $(17 + 18 =)$ **35 nieuwe medewerkers per jaar die deze bacheloropleiding hebben afgerond en 37 nieuwe medewerkers die na deze bachelor ook een masteropleiding hebben afgerond**. Deze getallen zijn gebaseerd op de geraadpleegde respondenten. Gezien niet de totale arbeidsmarkt bevroegd kon worden, betekent dit **dat de totale vraag groter zal zijn**.

7.4 Bronnenonderzoek: de landelijke arbeidsmarkt

In de meest recente arbeidsmarktprognoses van het Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt (ROA/AIS) wordt een beeld geschetst van de huidige en op middellange termijn te verwachten arbeidsmarktontwikkelingen.

Beroepsgroepen

In onderstaande tabellen wordt een overzicht gegeven van de te verwachten arbeidsmarktknelpunten voor beroepen die een relatie hebben met de bacheloropleiding Theologie (bron: ROA/AIS, juni 2024). Zoals uit de interviews blijkt, leidt deze bacheloropleiding op voor een brede groep functies namelijk: beleidsadviseurs, leidinggevende functionarissen en projectleiders, docenten/onderwijsontwikkelaars, journalisten/schrijvers/redacteuren/uitgevers en onderzoekers

Van deze functies geldt dat werkgevers ook een passende masteropleiding kunnen vragen. De bachelor zoals die nu ontworpen wordt, leidt toe naar een diversiteit aan masteropleidingen en voldoet daarmee aan de wensen van de verschillende werkgevers. Afgestudeerden op masterniveau kunnen de volgende functies bekleden: Predikant / Geestelijk verzorger / Conservator / Wetenschappelijke functies in museum.

Wij tonen derhalve de gegevens van de beroepsgroepen (met tussen haakjes de in het onderzoek benoemde functies):

- Docenten algemene vakken secundair onderwijs en Docenten hoger onderwijs en hoogleraren ('Docent')
- Bibliothecarissen en conservatoren ('Conservator/Wetenschappelijke functies in museum')

Auteurs en taalkundigen ('Journalisten / schrijvers / redacteuren / uitgevers')

- Journalisten ('Journalist')
- Beleidsadviseurs

- Overheidsbestuurders ('Adviseur', 'Beleidsmedewerker/beleidsadviseur overheid', 'Beleidsmedewerker/beleidsadviseur ngo's, dienstenorganisatie etc.', 'Bestuurder', 'Politiek adviseur', 'Projectleider', 'Kamerlid', 'Onderzoeker' en 'Staflid'.
- Bibliothecarissen / Conservatoren

Deze beroepsgroepen komen overeenkomen met de functies die afgestudeerde bachelors/ masters kunnen gaan bekleden.

Beroepsgroepen	Verwachte uitbreidingsvraag tot 2028	Verwachte vervangingsvraag tot 2028	Verwachte baanopeningen tot 2028	ITKB in 2028 toekomstige knelpunten
Docenten algemene vakken secundair onderwijs	1.900 (0,3% per jaar)	12.700 (1,7% per jaar)	14.600 (3,4% per jaar)	Enige (0,89)
Docenten hoger onderwijs en hoogleraren	0 (0% per jaar)	9.600 (2,0% per jaar)	9.600 (2,0% per jaar)	Vrijwel geen (0,90)
Bibliothecarissen en conservatoren	800 (1,4% per jaar)	1.600 (2,8% per jaar)	2.300 (4,1% per jaar)	Enige (0,89)
Auteurs en taalkundigen	-1.600 (-0,6% per jaar)	9.500 (3,2% per jaar)	9.500 (3,2% per jaar)	Vrijwel geen (0,91)
Journalisten	2.400 (1,3% per jaar)	6.000 (3,1% per jaar)	8.400 (4,3% per jaar)	Vrijwel geen (0,9)
Beleidsadviseurs	8.600 (1,6% per jaar)	10.800 (2% per jaar)	19.500 (3,4% per jaar)	Groot (0,87)
Overheidsbestuurders	500 (0,3% per jaar)	5.300 (2,7% per jaar)	5.800 (3% per jaar)	Vrijwel geen (0,9)

Bron: ROA/AIS, geraadpleegd 2 juni 2024

Bovenstaande ROA gegevens laten zien dat de te verwachten arbeidsmarktknelpunten voor beroepen die een relatie hebben met de bacheloropleiding Theologie door ROA als vrijwel geen tot groot getypeerd worden. Dat duidt dus op zeer diverse arbeidsmarktperspectieven. Echter, het arbeidsmarktonderzoek dat is uitgevoerd ten behoeve van deze aanvraag, geeft aan dat er wel degelijk een grote vraag is naar afgestudeerden van de bacheloropleiding Theologie. Ook blijkt uit de volgende paragraaf dat het opleidingstype master taal en cultuur (waar onderhavige bachelor een toeleverancier voor is) grote toekomstige arbeidsmarktknelpunten kent. Tenslotte blijkt ook uit diverse andere betrouwbare bronnen een grote arbeidsmarktvaart te zijn naar afgestudeerden van onderhavige bacheloropleiding (al dan niet met een masteropleiding afgerond).

Aansluiting van opleidingen op de arbeidsmarkt

Opleidingscategorieën geven een beter beeld van de arbeidsmarkt omdat daarin zowel verwachte vacatureaantallen als de uitstroom uit opleidingen worden betrokken. Hieronder worden de gegevens gepresenteerd van de, voor de bacheloropleiding Theologie relevante opleidingstypen (bron: ROA/AIS, september 2023) *Bachelor Taal en cultuur* (hieronder vallen de vergelijkbare bacheloropleidingen 'Theologie' en 'Religiewetenschappen') en *Master Taal en cultuur* (hieronder vallen de vergelijkbare masteropleidingen 'Theologie', 'Predikantschap', 'Theologie & Religiewetenschappen', 'Theologie Algemeen' en 'Gemeentepredikant').

Opleidingstype	Verwachte uitbreidingsvraag tot 2028	Verwachte vervangingsvraag tot 2028	Verwachte baanopening en tot 2028	Verwachte instroom	ITKP in 2028 toekomstige knelpunten
----------------	--------------------------------------	-------------------------------------	-----------------------------------	--------------------	-------------------------------------

				schoolverlaters tot 2028	
Bachelor - taal en cultuur	600 (0,2% per jaar)	5.300 (1,6% per jaar)	5.900 (1,7% per jaar)	10.900 (3,1% per jaar)	Vrijwel geen (1,1)
Master - taal en cultuur	2.100 (0,3% per jaar)	22.000 (3,3% per jaar)	24.100 (3,6% per jaar)	13.000 (2% per jaar)	Groot (0,97)

Bron: ROA/AIS, geraadpleegd 2 juni 2024

De logische verwachting is dat de meeste studenten die deze bachelor afronden, doorstuderen en een masteropleiding gaan volgen. Dat is de reden waarom we de knelpunten op de arbeidsmarkt voor de opleidingstype Master – taal en cultuur centraal willen stellen. Deze toekomstige knelpunten in de arbeidsmarkt zijn 'Groot'.

Overige bronnen

In tegenstelling tot de ROA cijfers geven andere bronnen aan dat er wel een arbeidsmarkttekort is, waar deze opleiding van toegevoegde waarde zou zijn. Ondanks dat het ministerie van OCW verwacht dat het lerarentekort terugloopt, zien we nog steeds een tekort aan leraren in het vo van 67.000 in 2032.⁷ Specifiek voor het vak Levensbeschouwing, loopt het tekort aan leraren tot 2026 op tot 50 fte.⁸

Het rapport Geroepen om te dienen schetst een tekort aan beschikbare beroepskrachten voor de Protestantse kerken: 'Omdat het aantal kerkelijk werkers en gemeentepredikanten naar verwachting sneller zal dalen (respectievelijk 21% en 38%) dan het aantal wijkgemeenten tussen 2021 en 2030 (21%), zullen we in de komende jaren hoogstwaarschijnlijk te maken krijgen met een tekort aan beschikbare beroepskrachten'.⁹

Ook in de media wordt aandacht besteed aan de tekorten van PKN dominees. Zowel Trouw¹⁰ als De Stentor¹¹ melden het in hun kranten; de EO¹² wijdt er een hele uitzending aan. De PKN heeft berekend dat er de komende jaren tekorten aan predikanten zullen ontstaan. [REDACTED] van de Coördinatiegroep Project Ambtsvisie¹³ geeft in een analyse aan dat er vanaf 2025 een tekort is aan protestantse predikanten, oplopend tot 244 in 2045.

8 Analyse bestaand aanbod en inschatting verwante instroom (art. 5 lid 4)

Er zijn landelijk enkele bacheloropleidingen theologie. In deze paragraaf worden ze beschreven en wordt het eigene van de nieuwe PThU-bachelor benoemd. We richten ons hierbij exclusief op theologie en niet op religiewetenschappen of humanistiek, omdat dit verschillende opleidingen zijn.

De gegevens van DUO worden gebruikt om de instroom in deze opleidingen weer te geven. Het bestand [DUO, eerstejaars ingeschreven op WO](#) is gebruikt. Dit bestand geeft het aantal eerstejaarsstudenten wo bachelor op peildatum 1 oktober 2023 weer (publicatiedatum 29 februari 2024).¹⁴

⁷ [OCW, prognose arbeidsmarkt VO](#), figuur Ramingen totaal (zittend en evt. nieuw) benodigde leraren in het VO.

⁸ Zie bijlage 6, *UWV Lerarentekorten houden aan juni 2022*.

⁹ Zie bijlage 7, *Geroepen om te dienen*, pagina 7.

¹⁰ [Trouw 'PKN bestrijdt tekort aan dominees met studiefonds voor zijinstromers'](#).

¹¹ [De Stentor 'Hoe de dominee uit de kerk verdwijnt'](#)

¹² [NPO radio 1 Dit is de dag, 'Een groot tekort aan dominees in 2030, valt dat tij nog te keren?'](#)

¹³ Zie bijlage 8, *Prognose instroom predikanten PKN*.

¹⁴ [DUO, inschrijvingen eerstejaars WO](#).

Universiteit	Opleiding	Variant	Locatie	Instroom					
				2019	2020	2021	2022	2023	
Protestantse Universiteit	Theologische	B Theologie (joint degree)	deeltijd onderwijs	Amsterdam	5	5	5	<5	0
Protestantse Universiteit	Theologische	B Theologie (joint degree)	voltijd onderwijs	Amsterdam	5	5	5	5	0
Radboud Nijmegen	Universiteit	B Theologie	deeltijd onderwijs	Nijmegen	5	7	5	5	5
Radboud Nijmegen	Universiteit	B Theologie	voltijd onderwijs	Nijmegen	5	5	5	7	5
Rijksuniversiteit Groningen		B Theologie	deeltijd onderwijs	Groningen	<5	<5	7	11	8
Rijksuniversiteit Groningen		B Theologie	voltijd onderwijs	Groningen	8	7	7	5	7
Theologische Apeldoorn	Universiteit	B Theologie	voltijd onderwijs	Apeldoorn	15	12	10	14	11
Theologische Utrecht	Universiteit	B Theologie	deeltijd onderwijs	Utrecht	0	<5	<5	5	5
Theologische Utrecht	Universiteit	B Theologie	voltijd onderwijs	Utrecht	8	8	8	5	11
Tilburg University		B Theologie	deeltijd onderwijs	Tilburg	<5	<5	<5	0	<5
Tilburg University		B Theologie	voltijd onderwijs	Tilburg	5	8	5	7	5
Tilburg University		B Theologie	deeltijd onderwijs	Utrecht	7	5	5	5	<5
Tilburg University		B Theologie	voltijd onderwijs	Utrecht	5	5	10	5	8
Vrije Universiteit Amsterdam		B Theology and Religious Studies	deeltijd onderwijs	Amsterdam	0	11	7	6	8
Vrije Universiteit Amsterdam		B Theology and Religious Studies	voltijd onderwijs	Amsterdam	0	22	9	17	20
Vrije Universiteit Amsterdam		B Theologie (joint degree)	deeltijd onderwijs	Amsterdam	<5	<5	0	0	0
Vrije Universiteit Amsterdam		B Theologie (joint degree)	voltijd onderwijs	Amsterdam	12	5	5	5	<5

Bron: DUO 2024, peildatum 1 oktober 2023. [DUO, inschrijvingen eerstejaars WO](#). Toelichting aantallen: in de databestanden van DUO worden alleen getallen weergegeven groter of gelijk aan 5. Om data <5 over resp. mannen en vrouwen op te tellen, is de volgende regel toegepast: <5 plus <5 wordt 5, <5 plus een getal is getal + 2, <5 plus 0 is <5.

De joint bachelor theologie die de Vrije Universiteit en de PThU samen aanboden, wordt beëindigd volgens besluit van de Faculteit Religie en Theologie VU en de PThU. Beide instellingen hebben vanaf februari 2023 studenten ontraden zich voor deze opleiding in te schrijven. De mogelijkheid tot instromen eindigt op 31 augustus 2025. Vanaf 1 september 2025 wil de PThU in plaats van deze joint bachelor een nieuwe eigen theologiebachelor in Utrecht aanbieden, die dus per saldo het aantal bacheloropleidingen theologie in Nederland niet vergroot, maar ongewijzigd laat.

Het onderscheid met de bacheloropleiding van andere universiteiten berust in de eerste plaats op de inhoud van het curriculum, en voorts op de personele bezetting en de institutionele kaders.

Wat de inhoud van het curriculum betreft, onderscheidt de nieuwe bachelor zich van de andere theologische bacheloropleidingen door het unieke protestantse profiel van de opleiding, dat nauw samenhangt met het profiel van de Protestantse Kerk in Nederland. Dit wordt zichtbaar in de volgende elementen: er is expliciete aandacht – met name in een lint van onderwijseenheden, door de eerste twee studiejaar heen, voor de

persoonlijke en levensbeschouwelijke ontwikkeling van de student in relatie tot de breedte van de traditie van de Protestantse Kerk in Nederland. Dit is onderscheidend ten opzichte van de opleidingen van bijvoorbeeld de TUU en de TUA die hun opleidingen hebben geënt op de unieke gereformeerde grondslag, en ten opzichte van de TST die staat in de traditie van de Rooms Katholieke Kerk. Dit is ook onderscheidend ten opzichte van bijvoorbeeld de bacheloropleidingen van de VU en de RUG, die zich meer specifiek oriënteren op de context van de bredere cultuur en de wereldreligies. Overigens sluit het vormingselement van de nieuwe bacheloropleiding ook aan bij het taalgebruik van de Protestantse Kerk waarin steeds van de “opleiding en vorming” van predikanten sprake is, en waar de nieuwe bacheloropleiding in samenhang met de masteropleiding Theologie onderdeel van is. Het protestantse en onderscheidende van de nieuwe opleiding komt in het curriculum ook tot uitdrukking, in de gekozen ‘great books’ (toonaangevende primaire teksten) en ‘great practices’ (belangrijke praktijken in academie, kerk en samenleving) die in het onderwijsaanbod centraal komen te staan. Ten slotte zijn de ruime specialisatiemogelijkheden in jaar twee karakteristiek voor de opleiding.

De door de PThU beoogde bachelor Theologie onderscheidt zich bovendien op diverse wisselende punten van de individuele bacheloropleidingen Theologie:

- De bachelor Theologie van de Rijksuniversiteit Groningen kent een variant met een door de PThU verzorgde track. De complementariteit van een hier door RUG-docenten geboden ‘buitenperspectief’ in cursussen over christendom – alsmede jodendom en islam – en een door PThU-docenten geboden ‘binnenperspectief’ op de protestantse theologische traditie en de Protestantse Kerk in Nederland in het bijzonder, is distinctief voor deze bacheloropleiding. Deze combinatie van gezichtspunten onderscheidt zich van de beoogde PThU-bachelor en behoudt dit onderscheidende karakter en haar meerwaarde ook naast de beoogde PThU-bachelor, terwijl afgestudeerden van deze RUG-bachelor drempelloos kunnen instromen in de driejarige masteropleiding van de PThU.

- In een gesprek met dagblad NRC heeft de decaan van de Faculteit Religie en Theologie van de Vrije Universiteit onlangs aangegeven hoe, in zijn visie, de VU-bachelor Theology and Religious zich onderscheidt van wat de PThU beoogt. De te wijzigen theologische en religiewetenschappelijke opleiding werd gekarakteriseerd als een opleiding waarin de aandacht zich richt op de christelijke traditie te midden van en in gesprek met de breedte van de wereldreligies, zoals bijvoorbeeld islam en hindoeïsme. Hij contrasteerde dit met de PThU die zich focust op de beoefening van de theologie binnen de context van de breedte van de protestantse traditie, en meer in het bijzonder die van de Protestantse Kerk in Nederland die daar onderdeel van is.¹⁵ De decaan wil, zo citeert de krant, “naast de kerkelijke theologieopleidingen in Apeldoorn en Utrecht een *alternatief bieden* [cursivering van ons] en in het belang van de theologie onze multireligieuze opleiding voor de toekomst veiligstellen.” Onzes inziens heeft de decaan met dit onderscheid in typering van de theologiebeoefening aan de Vrije Universiteit en de PThU precies onder woorden gebracht wat de toekomstige bacheloropleiding Theology and Religious Studies en de door ons in Utrecht te vestigen bacheloropleiding Theologie van elkaar onderscheidt.

- Het verschil tussen de Theologische Universiteit Utrecht als een door de Gereformeerde Kerken in Nederland (vrijgemaakt) (thans Nederlandse Gereformeerde Kerken) gestichte universiteit die verantwoordelijk is voor de opleiding en vorming van haar predikanten en de PThU als door de Protestantse Kerk in Nederland gestichte universiteit en als zodanig verantwoordelijk voor de opleiding en vormen van haar predikanten bepaalt ook het onderscheid tussen de bacheloropleiding Theologie van de TUU en de door ons beoogde bacheloropleiding Theologie. Zij die zich meer aangetrokken voelen tot een beoefening van theologie aan

¹⁵ Zie bijlage 12, [REDACTED], “Geen Engels om studenten te lokken. De VU probeert theologie en religiewetenschappen te behouden. In colleges wordt daartoe voortaan Nederlands gesproken”, [NRC](#), 23 april 2024.

een instelling die zich verstaat als staande in de traditie van de Nederlandse Gereformeerde Kerken zullen ook met de komst van onze bacheloropleiding naar Utrecht de weg naar de TUU blijven vinden.

- De bachelor theologie van Tilburg University (aangeboden in Tilburg en Utrecht) is, als een aan de Tilburg School of Catholic Theology aangeboden opleiding, verbonden aan de Rooms-Katholieke kerk. Daardoor onderscheidt zij zich van de nieuwe bacheloropleiding van de PThU die een protestants profiel heeft.

- De bacheloropleiding van de Radbouduniversiteit Nijmegen bestudeert de drie Abrahamitische religies.¹⁶ Ten opzichte daarvan onderscheidt de PThU-bachelor zich door haar protestants-christelijke karakter, waarbij andere religies vanuit een buitenperspectief aan de orde komen.

- De Theologische Universiteit Apeldoorn gaat uit van de Christelijke Gereformeerde Kerken. Haar bacheloropleiding Theologie is een klassieke theologieopleiding in strikte zin, en primair gericht op instroom in de master theologie van dezelfde christelijke gereformeerde signatuur.

Hoogleraren en docenten van de PThU hebben volgens de kerkorde de taak om “bijzondere zorg te besteden aan de vorming tot het ambt van predikant. Aan hen is in dat kader mede toevertrouwd het betonen van geestelijke zorg aan hen die verlangen toegelaten te worden tot het ambt van predikant” (Ordinantie 13, art. 6). Mede met het oog daarop heeft de synode van de PKN instemmingsrecht bij benoemingen van hoogleraren en docenten. Conditie voor zulke “geestelijke zorg” is dan wel dat de PThU-docenten deze studenten daadwerkelijk ontmoeten, wat in geen van de andere Nederlandse bacheloropleidingen Theologie het geval is, met alleen de partiële uitzondering van de PThU-track in de bachelor Theologie van de Rijksuniversiteit Groningen.

De beoogde nieuwe bachelor theologie van de PThU onderscheidt zich van alle overige bacheloropleidingen theologie door het feit dat zij een opleiding is van de Universiteit die door de Protestantse Kerk in Nederland is gesticht. “De opleiding en vorming van de predikanten vindt plaats aan de Protestantse Theologische Universiteit” (Kerkorde Protestantse Kerk, Ordinantie 13, art. 2). Die opleiding en vorming vindt plaats in zowel de bachelor- als de masteropleiding. Samen met de predikantsmaster voldoet de beoogde bachelor aan de door de kerk vastgestelde eindtermen voor de opleiding en vorming van predikanten. Ook voldoet de nieuwe bachelor—als enige van alle theologiebachelors in Nederland—volledig aan de overige kerkordelijke bepalingen omtrent toezicht, benoemingsbeleid van hoogleraren en docenten, synodale zeggenschap, en het inhoudelijke opzicht (daarover Ordinantie 13, art. 10).

De instroom is bij alle opleidingen redelijk stabiel. Onze inschatting is dat toekenning van onderhavige aanvraag geen negatieve gevolgen heeft voor de instroom van het landelijke bestaande opleidingsaanbod, omdat (a) de beoogde start van de nieuwe bachelor volgt na beëindiging van de joint bachelor theologie PThU-VU, zodat het aantal theologiebachelors in Nederland per saldo niet toeneemt, (b) bepaalde studentenpopulaties vooral gelieerd zijn aan andere kerkgenootschappen, waarvoor de onderscheiden instellingen ook de erkende ambtsopleidingen bieden (Rooms-Katholieke Kerk: UvT; Christelijke Gereformeerde Kerken: TUA; Nederlandse Gereformeerde Kerken: TUU) of omdat (c) bestaande theologiebachelors onverminderd op grond van een kenmerkend eigen profiel studenten kunnen blijven werven (RUG, VU, RU) en in de eigenheid van dat profiel (samenwerking van algemene universiteit [buitenperspectief] en kerkelijke theologie [binnenperspectief] bij de RUG¹⁷; multireligieuze dimensie bij de VU; generiek-theologisch profiel bij de RU) dus niet door de nieuwe bachelor beconcurrereerd worden. Vanwege het, eerdergenoemde, verwachte predikantentekort binnen de PKN, is op initiatief van de PKN, PThU, CHE en Windesheim in juni 2024 een gezamenlijke wervingscampagne Theologie gestart.¹⁸

¹⁶ [Radboud Universiteit, studieprogramma bachelor theologie.](#)

¹⁷ [RUG nieuws, 'PThU en RUG zetten samenwerking in bachelor theologie in Groningen voort'.](#)

¹⁸ [Komtheologiestuderen.nl 'Theologie. Zinvol voor velen'.](#)

Conclusie: er is voldoende *ruimte* voor de nieuwe bacheloropleiding, omdat de nieuwe bachelor door de verbondenheid met de Protestantse Kerk en de daarmee gegeven gerichtheid op de opleiding en vorming van predikanten van deze kerk zich inhoudelijk onderscheidt van het bestaande aanbod. En zich ten opzichte van de andere instellingen met haar eigen aanbod verhoudt zoals meerdere slagers in één straat die elk hun eigen specialisme hebben waarmee een eigen klantenkring wordt bediend; omdat de nieuwe bachelor wegens de opheffing van de joint bachelor PThU-VU het aantal bacheloropleidingen theologie in Nederland per saldo niet doet toenemen; en omdat op grond van de diversiteit van profielen en kerkelijke affiliaties geen negatieve gevolgen voor de instroom bij het verwante aanbod te verwachten zijn.

9 Noodzaak tot start nieuwe opleiding (art. 6 lid 1 sub b in samenhang met lid 3)

De noodzakelijkheid van deze opleiding hangt samen met het gegeven dat de opleiding door de PKN is opgericht. Die verbinding komt tot uitdrukking in de leerresultaten en het curriculum evenals in de organisatiestructuur. De nieuwe bacheloropleiding bereidt voor op de predikantsmaster en maakt aldus deel uit van de ambtsopleiding die voor de kerk van vitaal belang is—een belang dat in het licht van het tekort aan predikanten bijzonder dringend is. Het synodebestuur van de Protestantse Kerk schreef recent aan de Raad van Toezicht en het College van Bestuur: “Het is voor de PKN van groot belang dat ook in de toekomst een eigen bacheloropleiding van de PThU verzekerd is. Dit belang is erin gelegen dat de kerk eraan hecht dat de PThU, die door haar is gesticht om de opleiding en vorming van haar predikanten te verzorgen, zelf een theologische bacheloropleiding kan aanbieden, waarin studenten in het licht van de specifieke traditie van de PKN worden voorbereid op een instroom in de predikantsmaster van de PThU. De volledige opleiding tot predikant bestaat uit een wo-theologische bachelor- en masteropleiding op grond waarvan de student kan voldoen aan de eisen die de kerk stelt aan de opleiding van haar predikanten”.¹⁹

Dat de kerk de vestiging van een bacheloropleiding in Utrecht krachtig ondersteunt, hangt bovendien samen met het feit dat de sinds 2012 gezamenlijk met de Vrije Universiteit aangeboden bacheloropleiding Theologie is beëindigd. Met die beslissing is er niet langer een bacheloropleiding waarop de kerk invloed kan uitoefenen door middel van de governance-structuur die zij met betrekking tot de PThU heeft ingericht. Deze structuur garandeert dat de kerk op getrapte wijze zeggenschap heeft over welk onderwijs aan haar predikanten wordt gegeven alsmede over wie dit onderwijs verzorgt. Het komen te vervallen van de gezamenlijke bacheloropleiding met de Vrije Universiteit maakt het vanuit het perspectief van de Protestantse Kerk noodzakelijk dat de PThU in Utrecht voorziet in een bacheloropleiding die deel kan uitmaken van de opleiding van haar predikanten.

In de genoemde brief van 10 april 2024 heeft het synodebestuur van de Protestantse Kerk ook gewezen op kerkordelijke bepalingen volgens welke “de PKN invloed uitoefent op het onderwijs aan en de vorming van haar toekomstige predikanten, gegeven door de PThU. Deze invloed bestaat erin dat de PKN de eindtermen vaststelt waaraan de opleiding en vorming van haar toekomstige predikanten moet voldoen en via de door haar benoemde raad van toezicht erop toeziet dat het onderwijs dat aan de PThU gegeven wordt daarmee in overeenstemming is. Deze invloed heeft de PKN niet op het onderwijs dat bachelor-studenten volgen aan willekeurig welke andere theologische opleiding.”

Uit het bovenstaande blijkt de noodzakelijkheid van de nieuwe bacheloropleiding. Deze nieuwe opleiding is voor de Protestantse Kerk en in het licht van de kerkordelijk vastgelegde verantwoordelijkheid van de PThU voor de opleiding en vorming van predikanten van deze kerk na de beëindiging van de joint bachelor theologie (PThU-VU) een noodzakelijke aanvulling op het bestaande onderwijsaanbod. De kerkelijke inbedding van de PThU brengt ook met zich mee dat de opleiding niet in het bestaande aanbod van verwante instellingen kan

¹⁹ Zie bijlage 14, [REDACTED] Brief aan RvT en CvB PThU, 10 april 2024.

worden ingepast. In dat geval zou immers de (getrapte) kerkelijke zeggenschap vervallen. Ook in die zin is de nieuwe opleiding noodzakelijk.

10 Aansluiting instellingsprofiel (art. 6 lid 1 sub b in samenhang met lid 4)

De nieuwe opleiding sluit nauw aan bij het profiel van de PThU als een door de Protestantse Kerk gestichte instelling voor onder meer de opleiding en vorming van haar predikanten.²⁰ De missie van de PThU wordt in het Instellingsplan zo omschreven: "Aan de Protestantse Theologische Universiteit weten wij ons aangesproken door het Evangelie van Jezus Christus en de weg die God met Israël en de volken gaat. Van daaruit willen we kerk, academie en samenleving inspireren en vernieuwen. We doen dat door te onderzoeken hoe Schrift en traditie, maar ook opvattingen en praktijken, bijdragen aan het vinden van zin, gerechtigheid en heil".²¹

Profielen van instellingen met verwant aanbod sluiten niet, of in significant mindere mate, aan bij de beoogde nieuwe bachelor. Bij geen enkele van de andere instellingen kan de Protestantse Kerk de zeggenschap over de opleiding verkrijgen die zij heeft over de door haar gestichte PThU, die haar predikanten opleidt. Sommige van de andere instellingen die bacheloropleidingen theologie aanbieden gaan uit van andere kerkgenootschappen (Rooms-Katholieke kerk: UvT/TST; Christelijke Gereformeerde Kerken: TUA; Nederlandse Gereformeerde Kerken: TUU), waarvoor zij ook de ambtsopleidingen verzorgen. Andere instellingen die een theologiebachelor aanbieden hebben een algemeen profiel als openbare universiteit (RUG), of een algemeen religieus profiel (de bijzondere universiteiten VU en RU), dat hen belet de in het Instellingsplan van de PThU geformuleerde missie te delen.

11 RIO- en ISCED-indeling

- RIO-(sub)onderdeel: Gedrag en Maatschappij
- ISCED-rubriek (optioneel): 0221 Religion and theology

12 Afstemming (art. 4 lid 3)

In het kader van deze aanvraag is afstemming gezocht met andere aanbieders van onderwijs op het gebied van theologie. Bestuursvoorzitter ██████████ en waarnemend rector ██████████ hebben op bestuurlijk niveau met de meeste in het Disciplineoverleg Godgeleerdheid (DGO) vertegenwoordigde instellingen overleg gevoerd over de aankondiging van de beoogde bachelor van september j.l. Op d.d. 17 mei 2024 was er een DGO-vergadering over de beoogde nieuwe bachelor van de PThU. Uiteindelijk zijn er zes positieve zienswijzen binnengekomen, sommigen met een kanttekening, en drie negatieve zienswijzen.²² In de volgende paragraaf staat de reactie van de PThU.

12.1 Reacties van in het DGO vertegenwoordigde instellingen

De reacties van in het DGO vertegenwoordigde instellingen staan vanwege de omvang van de reacties in bijlage 10 opgenomen. De volgende paragraaf behelst de reactie van de PThU.

12.2 Reactie PThU

De PThU reageert als volgt op de negatieve zienswijzen die zijn ingebracht door de Vrije Universiteit (VU), de Theologische Universiteit Utrecht (TUU) en de Rijksuniversiteit Groningen (RUG).

Voordat we afzonderlijk ingaan op de zienswijzen van genoemde instellingen maken we een algemene opmerking vooraf. Deze instellingen veronderstellen dat als de PThU een nieuwe bacheloropleiding vestigt in

²⁰ [Instellingsplan PThU 2021 - 2026](#), p. 8; Kerkorde van de Protestantse Kerk, Ordinantie 13, art. 2

²¹ Idem, p. 14.

²² Zie bijlage 10, *Zienswijzen van andere universiteiten*.

Utrecht sprake is van een toevoeging aan het landelijke aanbod van bacheloropleidingen ten opzichte van de bestaande situatie. Dit is niet het geval. De nieuwe bacheloropleiding komt in de plaats van de bacheloropleiding die de PThU gezamenlijk met de VU heeft aangeboden. Waarom instellingen menen dat het feitelijk voortzetten door de PThU van haar bacheloropleiding in Utrecht die zij tot dan toe gezamenlijk met de VU aanbod een kannibaliserende uitwerking zou hebben op hun bacheloropleidingen, terwijl beide instellingen op grond van de bestaande situatie hun opleidingen in de afgelopen jaren wel in stand hebben kunnen houden, valt moeilijk te begrijpen.

Reactie op de zienswijze VU

In april 2022 stuurde de rector van de VU en de decaan van de Faculteit Religie en Theologie een brief aan het landelijk kerkbestuur van de Protestantse Kerk in Nederland. In deze brief schrijven rector en decaan: 'mocht de PThU besluiten Amsterdam te verlaten, dan zien we voor de studenten en voor onze faculteit geen vruchtbare basis om de gezamenlijke bachelor voort te zetten'. Het bestuur van de VU stuurde deze brief met het oog op de besluitvorming over de verplaatsing van de PThU naar Utrecht. De kerk besloot tot verplaatsing van de PThU naar Utrecht. Na dit besluit werd in lijn met de schriftelijke aankondiging van de VU de gezamenlijke bacheloropleiding beëindigd. De beëindiging van de samenwerking met de VU vormt wel degelijk het motief van de PThU om een nieuwe bacheloropleiding te vestigen in Utrecht. In haar brief van destijds onderkent de VU nota bene dat deze beëindiging zou betekenen dat de PThU – om een bacheloropleiding die onderdeel is van de ambtsopleiding voor de Protestantse Kerk te kunnen voortzetten - opnieuw een bachelor zou moeten laten erkennen. Dat de PThU onderhavige aanvraag indient om blijvend te kunnen voorzien in een bacheloropleiding die in samenhang met de masteropleiding als door de Protestantse Kerk erkende ambtsopleiding geldt, is daarmee consistent.

Daar komt bij dat in haar brief van april 2022 het bestuur van de VU benadrukt dat de traditie van de Hervormde, Evangelisch-Lutherse en een deel van de Gereformeerde theologie (de traditie waarin de PThU staat) vraagt om inbedding in een brede universiteit, en dan een die zelf een theologische faculteit heeft. Recent heeft het college van bestuur van de VU besloten de Faculteit Religie en Theologie samen met de Faculteit Sociale Wetenschappen en de Faculteit Geesteswetenschappen te integreren tot een nieuwe faculteit, een brede faculteit Geesteswetenschappen. In het licht van deze ontwikkeling aan de VU zelf – die overigens niet kan worden losgezien van de ontwikkeling van de faculteit zelf van een plaats waar de protestantse-christelijke theologie onderwezen en onderzocht werd tot een brede werkplaats waar belangrijke levensbeschouwelijke vraagstukken in de samenleving bestudeerd worden door wetenschappers vanuit verschillende academische disciplines en religieuze achtergronden – is de VU voor de PThU anders dan tot 2022 nog het geval was niet langer een vanzelfsprekende partner om gezamenlijk de bacheloropleiding aan te blijven bieden; de bacheloropleiding die samen met de driejarige masteropleiding Theologie van de PThU de volledige opleiding en vorming van predikanten voor de Protestantse Kerk behelst.

Samen met het besluit tot beëindiging van de gezamenlijke bacheloropleiding is door de besturen van de VU en PThU een overgangs- en afbouwregeling vastgesteld voor studenten die reeds voor de gezamenlijke bacheloropleiding stonden ingeschreven. Daarbij heeft de PThU rekening gehouden met het gegeven dat zij niet eerder dan per 1 september 2025 een nieuwe bacheloropleiding kan aanbieden. Bovendien lag het in de rede te veronderstellen dat na het publiekelijk bekendmaken van de beëindiging van de gezamenlijke opleiding dat zich nog maar weinig studenten zouden willen inschrijven voor die opleiding. Om te voorkomen dat er vanuit onderwijskundig oogpunt en het belang van een goede studieomstandigheid onverantwoord kleine cohorten zouden ontstaan, is door de PThU besloten studenten actief door te verwijzen naar ofwel de bacheloropleiding in Groningen, waaraan de PThU een substantiële bijdrage levert, ofwel de bacheloropleiding *Theology and Religious Studies* van de VU. Hoewel in het licht van het curriculum dat de PThU met de VU voor

de gezamenlijke bacheloropleiding had ingericht het doorverwijzen naar de bacheloropleiding *Theology and Religious Studies* door het noodzakelijk te plegen maatwerk suboptimaal is, beschouwt de PThU dit voor studenten als een tijdelijk werkbaar oplossing. Het spreekt vanzelf dat wanneer de PThU haar nieuwe bacheloropleiding in Utrecht heeft gevestigd studenten voor hun opleiding tot predikant van de Protestantse Kerk niet langer zullen worden doorverwezen naar de bacheloropleiding van de VU. Wanneer de VU in haar zienswijze stelt dat met de afspraak over het tijdelijk faciliteren van studenten met behulp van de bacheloropleiding *Theology and Religious Studies* sprake is van het indalen van de oorspronkelijke gezamenlijke bacheloropleiding in dit programma, zodat de nieuwe bacheloropleiding van de PThU overbodig is geworden, miskent zij de aard van deze afspraak: het treffen van een voorlopige voorziening in het belang van voor de gezamenlijke opleiding ingeschreven studenten. Tevens gaat de VU voorbij aan het onderscheidende profiel van de voorlopig nog deels Engelstalige opleiding *Theology and Religious Studies*.

Het standpunt van de VU dat de PThU met haar nieuwe bacheloropleiding dichterbij in het vaarwater zou komen van de VU-bachelor is niet alleen op grond van het onderling onderscheidende profiel van deze opleidingen merkwaardig, maar ook vanuit het oogpunt van volgorde in tijd. Toen de VU in april 2022 besloot de synode te laten weten dat een verplaatsing van de PThU naar Utrecht het einde van de samenwerking in de bacheloropleiding zou betekenen bestond reeds de opleiding *Theology and Religious Studies*. Deze opleiding is door de VU nota bene enkele jaren geleden ontwikkeld ten tijde van de lopende samenwerking met de PThU in de bacheloropleiding Theologie. Als Engelstalige opleiding had deze opleiding een onderscheidend profiel ten opzichte van de gezamenlijke bacheloropleiding en richtte zich diensgevolge op een andere doelgroep studenten. Dat de VU besloot om de Engelstalige bacheloropleiding om te zetten naar een Nederlandstalige opleiding is niet ingegeven door het besluit van de PThU om naar Utrecht te verhuizen, maar door het commitment aan de aanpak op basis van zelfregie van universiteiten in het licht van het wetsvoorstel Wet internationalisering in balans. Tijdens het gezamenlijk overleg met partneruniversiteiten op 17 mei 2024 bleek dat de VU van plan is om de opleiding *Theology and Religious Studies* niet alleen naar de Nederlandse taal om te zetten, maar ook om het curriculum zodanig aan te passen dat er een route in de nieuwe te noemen opleiding *Theologie en Religiestudies* gecreëerd wordt die bedoeld is om studenten te trekken die voorheen de gezamenlijke bacheloropleiding zouden kunnen gaan volgen; de opleiding die de PThU voornemens is voort te zetten door middel van de nieuwe bacheloropleiding in Utrecht. De PThU betwist niet het recht van de VU om binnen de daarop van toepassing zijnde kaders en buiten de toets nieuwe opleiding om haar opleiding te wijzigen. De PThU vindt het echter niet kies om het zo te presenteren als zet de PThU een ondoelmatige stap met het aanvragen van een nieuwe bacheloropleiding in het licht van de plannen die de VU heeft met haar eigen en onderscheiden Engelstalige opleiding. Als er al sprake zou zijn van dichterbij in elkaars vaarwater geraken dan zou dit eerder te verwijten zijn aan de VU die ruim nadat de PThU haar voornemen aankondigde om een nieuwe bacheloropleiding in Utrecht aan te bieden haar bestaande Engelstalige opleiding zo wijzigde dat deze ten minste voor een deel overeenkomt met de nieuwe opleiding van de PThU.

De zienswijze van de VU kan daarom naar het oordeel van de PThU niet leiden tot een negatief oordeel betreffende de doelmatigheid van de bacheloropleiding Theologie die de PThU in Utrecht wenst te vestigen.

Reactie op zienswijze RUG

Wij hebben in de reactie van de RUG vooral zorg gelezen over mogelijke uitholling van of kannibalisering op de bestaande route die studenten kunnen volgen via de RUG -bachelor, inclusief de door de PThU aangeboden track in Groningen. In het eerste bestuurlijke overleg tussen de RUG en de PThU hebben wij al toegelicht dat dit wat de PThU betreft niet aan de orde is. Aanvullend op die mondelinge geruststelling is de PThU momenteel ook doende om de plannen en ideeën die in dat verband verkennend zijn besproken nader uit te werken, met als doel om de RUG op dat punt wat robuuster comfort te geven. Een tweede bestuurlijk overleg daarover

tussen PThU en RUG wordt op dit moment gepland. Om geen verdere vertraging op te lopen vervolgt de PThU de indiening van deze aanvraag intussen wel. Wij beschouwen de negatieve zienswijze van de RUG dan ook als een stap die zij zet om 'behoud van recht' zolang het bestuurlijk overleg nog loopt. Het overleg dat wat de PThU betreft erop is gericht de zorgen aan de kant van de RUG weg te nemen door goede afspraken te maken over voortzetting van de samenwerking met de RUG; afspraken die anders dan tot nu toe het geval was gebaseerd zullen zijn op de nieuwe bachelor die de PThU in Utrecht wil aanbieden. Wat in dat geval in stand blijft is de waarborg dat studenten die ervoor kiezen in Groningen hun theologie- en ambtsopleiding aan te vangen na afronding van deze opleiding drempelloos kunnen instromen in de masteropleiding van de PThU. Dat inmiddels op het niveau van onderwijsdirecteuren eerste verkenningen zijn gedaan om rekening houdend met de opzet van het curriculum voor de nieuwe bacheloropleiding de huidige samenwerking opnieuw gestalte te geven geeft de PThU het vertrouwen dat aan de potentiële bezwaren van de RUG tegemoet wordt gekomen zodat haar zorgen kunnen worden weggenomen.

Dit vertrouwen baseert de PThU op de inzet op het continueren van de sinds 2012 al bestaande situatie, waarin de RUG haar bacheloropleiding met voldoende instroom van studenten kon aanbieden ten tijde van het bestaan van de bacheloropleiding die de PThU gezamenlijk met de VU aanbood. Het enige verschil tussen de bestaande en de nieuwe situatie is dat de bacheloropleiding die de PThU samen met de VU in stand hield in Amsterdam was gevestigd en dat de nieuwe bachelor van de PThU – die zoals gezegd feitelijk een voortzetting is van deze bacheloropleiding – in Utrecht zal worden aangeboden. Daar komt bij dat de PThU zoals gezegd voorstelt – juist met het oog op behoud van de drempelloze toelaatbaarheid van afgestudeerde bachelors van de RUG tot de masteropleiding van de PThU - de omvangrijke track die de PThU sinds 2012 aanbiedt in het RUG-programma te continueren, zodat s afgestudeerden drempelloos kunnen instromen in de masteropleiding van de PThU. De onderwijssamenwerking met de RUG is dan ook niet een op zichzelf staand alternatief voor de nieuwe bacheloropleiding van de PThU, maar is erop gericht om binnen het breed maatschappelijke en culturele profiel van de bachelor van de RUG het kerkelijk theologische profiel van de PThU-bacheloropleiding in te kunnen brengen, zodat op basis van die samenhang van beide profielen studenten die hun ambtsopleiding wensen voort te zetten aan de PThU kunnen instromen met een vergelijkbare opleiding en vorming als de afgestudeerden van de bacheloropleiding die de PThU in Utrecht wil aanbieden. De RUG stelt dat zij via haar bacheloropleiding al jaren studenten opleidt die kunnen instromen in de predikantsmaster van de PThU. Dit is juist en precies om de reden die hiervoor wordt genoemd, omdat bij aanvang in 2012 die samenwerking erop gericht was Groningse bachelor-studenten op grond hiervan een drempelloze toelating tot de predikantsmaster blijvend te kunnen garanderen. De stellingname van de RUG dat de eindtermen voor de bacheloropleiding die wij voornemens zijn in Utrecht aan te bieden volledig bereikt kunnen worden via de opleiding bij de RUG klopt dan ook alleen in zoverre dat de RUG een substantieel deel van het curriculum van deze opleiding met een breed maatschappelijk en cultureel profiel uitbesteedt aan de PThU die vanuit de bacheloropleiding met haar eigen kerkelijk theologische profiel een aanvullende en onderscheidende inbreng levert om toe te werken naar het behalen van de eindtermen die drempelloze toelating tot de masteropleiding van de PThU mogelijk maken.

De zienswijze van de RUG kan daarom naar het oordeel van de PThU niet leiden tot een negatief oordeel betreffende de doelmatigheid van de bacheloropleiding Theologie die de PThU in Utrecht wenst te vestigen.

Reactie op zienswijze TUU

Ten slotte gaan wij in op de bezwaren die de TUU inbrengt tegen de vestiging van onze nieuwe opleiding in Utrecht. De TUU geeft aan om haar moverende strategische redenen besloten te hebben vanuit Kampen naar Utrecht te verhuizen. Belangrijke reden is de verwachting van de TUU dat zij in Utrecht meer bekostigde studenten kan aantrekken dan zij voorheen in Kampen kon. Deze stelling lijkt niet te stroken met de door de

commissie als valide gekwalificeerde prognose van het bestuur van de TUU in 2021, toen het blijkens de aanvraag voor verplaatsing van haar bacheloropleiding van Kampen naar Utrecht (zie besluit CDHO-dossier 2021/069) uitsprak dat de instroom na verplaatsing van haar opleiding gelijk zal blijven.

De TUU vervolgt met te zeggen: 'de spreiding van het aantal potentiële theologiestudenten over meerdere instellingen als gevolg van de komst van een nieuwe bacheloropleiding, heeft vanuit dat perspectief grote gevolgen voor onze organisatie.' Dit is in het licht van de feitelijke situatie die bestaat en zal ontstaan een onbegrijpelijke uitspraak. Immers, zoals al nadrukkelijk gesteld, is de komst van de nieuwe bacheloropleiding naar Utrecht ten opzichte van het huidige aantal bacheloropleidingen geen vermeerdering van het aantal opleidingen. En van een spreiding over meerdere instellingen als gevolg van een vestiging van de nieuwe opleiding in Utrecht is evenmin sprake. Het aantal instellingen dat theologie aanbiedt neemt met de nieuwe bacheloropleiding van de PThU niet toe.

Daar komt nog iets bij. Toen de TUU in 2021 haar bacheloropleiding verplaatste van Kampen naar Utrecht heeft de TUU aangegeven dat haar opleiding een specifiek gereformeerde grondslag kent die uniek is in Nederland, waardoor de door haar gewenste verplaatsing geen effect heeft op de spreiding van het opleidingsaanbod. De commissie is daarin meegegaan vanwege de inhoudelijke oriëntatie van de opleiding waardoor de commissie geen onevenredig nadelig effect verwacht op de toentertijd in Utrecht gevestigde bachelor Theologie van de Tilburg University (zie besluit CDHO-dossier 2021/069). De bacheloropleiding die de PThU in Utrecht wil aanbieden kent inhoudelijk een protestantse grondslag, hetgeen haar onderscheidenheid ten opzichte van andere opleidingen uitmaakt. In het geval van de TUU een onderscheid ten opzichte van de specifiek gereformeerde grondslag van de bacheloropleiding die de TUU aanbiedt, die zich daarmee richt op een specifieke instroomdoelgroep. Net zoals de nieuwe bacheloropleiding van de PThU leidt tot een specifieke instroomdoelgroep. Het is overigens evident dat de specifieke inhoudelijke grondslag van haar bacheloropleiding samenhangt met de verantwoordelijkheid die de TUU heeft als door de Gereformeerde Kerken in Nederland gestichte universiteit voor de opleiding van haar predikanten. Net zoals het evident is dat de inhoudelijke grondslag van de bacheloropleiding die de PThU in Utrecht wenst aan te bieden samenhangt met de verantwoordelijkheid die de PThU heeft als door de Protestantse Kerk in Nederland gestichte universiteit voor de opleiding van haar predikanten. Vanuit het oogpunt van de onderlinge inhoudelijke onderscheidenheid tussen de bacheloropleidingen van de PThU respectievelijk TUU, in het licht van de onderscheiden kerkgenootschappen waar zij als instellingen van uitgaan, kan van de komst van een PThU-bacheloropleiding naar Utrecht geen onevenredig effect uitgaan op de bacheloropleiding van de TUU. Precies zoals dit ook geldt voor de bacheloropleiding van de Tilburg University.

Tot slot de suggestieve opmerking die de TUU maakt over de bekostiging die de PThU ontvangt. Afgezien van het feit dat deze in het kader van het afstemmingsoverleg met partnerinstellingen niet op haar plaats is, geldt dat deze berust op feitelijke onjuistheden, zowel wat betreft het benoemde verschil in bedrag als het aantal studenten. Zowel het bedrag is feitelijk onjuist als de koppeling, aangezien het aantal studenten aan de TUU en PThU niet gelijk is. De TUU verwijst naar een historische situatie waarin de PThU maar liefst zes opleidingsplaatsen zou hebben. Ook dit is feitelijk niet correct. De PThU werd in 2007 opgericht en kende toen drie vestigingsplaatsen, precies het aantal plaatsen als de rechtsvoorgangers van de PThU waaruit de universiteit voortkwam. Meest kwalijk is dat van de verwijzing naar de bekostiging van de PThU de suggestie uitgaat als zou de PThU voornemens zijn – ingeval zij onverhoopt op grond van de uitkomst van de onderhavige aanvraag zou moeten besluiten de bacheloropleiding onbekostigd aan te bieden - daarvoor middelen uit de Rijk bekostiging in te zetten. Zulks is geenszins het geval. Als de PThU gedwongen wordt haar bacheloropleiding onbekostigd aan te moeten bieden dan zal de PThU uiteraard geheel in overeenstemming met de richtlijn voor inzet van publieke en private middelen daar uitsluitend haar private middelen voor benutten.

De zienswijze van de TUU kan daarom naar het oordeel van de PThU niet leiden tot een negatief oordeel betreffende de doelmatigheid van de bacheloropleiding die de PThU wenst te vestigen in Utrecht.

Overzicht meegezonden bijlagen

Nummer	Naam bijlage
1	Doelmatigheidsonderzoek – Bachelor Theologie PThU – ██████████, Tienorganisatieadvies
2	Excel bestand enquête leerlingen PThU (instroom)
3	DUO Onderzoek PThU onder vwo-leerlingen_28 juni 2019
4	a. Intentieverklaring PKN b. Intentieverklaring Driestar
5	Excel bestand enquête werkgevers PThU
6	UWV onderwijs lerarentekorten juni 2022
7	Geroepen om te dienen. Een onderzoek naar kerkelijk werkers en predikanten in de kerk. ██████████. Maart 2022
8	Prognose instroom predikanten PKN, ██████████ van de Coördinatiegroep Project Ambtsvisie. November 2023
9	Strategisch narratief voor de keuze van een universiteitsstad van het CvB PThU (april 2022)
10	Zienswijze van andere universiteiten
11	Brief VU aan moderamen GS PKN inzake PThU
12	NRC, 'VU hoopt dat theologie meer studenten trekt als op de opleiding geen Engels meer wordt gesproken'
13	CDHO besluit met advies 2021 069 (bachelor TUU)
14	PThU bacheloropleiding - ondersteunende verklaring moderamen synode